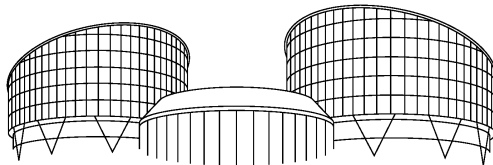

АЛТАЙ ПРОТИ ТУРЕЧЧИНИ (№ 2)

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Яни Токар, Андрія Цибулька

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ДРУГА СЕКЦІЯ

СПРАВА АЛТАЙ ПРОТИ ТУРЕЧЧИНИ (№ 2)

(Заява № 11236/09)

© Переклад з англійської мови та опрацювання цього рішення здійснено:
адвокатом, кандидатом юридичних наук, доцентом, заслуженим юристом України
Олександром Дроздовим

адвокатом, кандидатом юридичних наук, доцентом
Віктором Янишеним

адвокатом, кандидатом юридичних наук,
директором Адвокатського бюро «Дроздова та партнери»
Оленою Дроздовою

здобувачем кафедри цивільного права № 1
Національного юридичного університету ім. Я. Мудрого
Яною Токар

Андрієм Цибульком

Офіційне цитування:
CASE OF ALTAY v. TURKEY (No.2)
(Application no. 11236/09)

Офіційний текст англійською мовою:
<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-192210>

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

9 квітня 2019 року

*Рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44
Конвенції. Текст рішення може підлягати редакційним виправленням.*

АЛТАЙ ПРОТИ ТУРЕЧЧИНИ (№ 2)

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Яни Токар, Андрія Цибулька

У справі Алтай проти Туреччини (№2),

Європейський суд з прав людини (друга секція), засідаючи палатою у складі:

Роберт Спано (Robert Spano), голова,
Ісіл Каракас (İşıl Karakaş),
Валеріу Гріцо (Valeriu Grițco),
Стефані Муру-Вікстрьом (Stéphanie Mourou-Vikström),
Івана Джеліч (Ivana Jelić),
Арфін Бордсен (Arnfinn Bårdsen)
Дарян Павлі (Darian Pavli), судді,

і Стенлі Нейсміт (Stanley Naismith), секретар секції,

Провівши обговорювання за закритими дверима 19 березня 2019 року,
Виносить таке рішення, яке було прийнято на цю дату:

ПРОЦЕДУРА

1. Справу розпочато за заявою (№ 11236/09) проти Республіки Туреччина, поданої до Суду відповідно до статті 34 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод ("Конвенція") громадянином Туреччини, паном Мехметом Айтунц Алтай ("заявник"), 17 лютого 2006 року.
2. Заявника представляла пані Г. Тункер, адвокат, що практикує в Стамбулі. Уряд Турецької Республіки (далі - Уряд) був представлений його Уповноваженим.
3. Заявник, зокрема, стверджував, що обмеження конфіденційності його консультації з адвокатом було несумісне з його правами, передбаченими статтею 8 Конвенції, і що національне провадження стосовно цього заходу не відповідало вимогам статті 6 § 1 Конвенції.
4. 17 жовтня 2017 року подав повідомлення про вищезгадані скарги до Уряду, а решту заяв було визнано неприйнятними відповідно до пункту 3 правила 54 Регламенту Суду.

ФАКТИ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

5. Заявник народився у 1956 році і був засуджений за спроби підірвати конституційний лад і засуджений до довічного позбавлення волі без можливості дострокового звільнення. Під

АЛТАЙ ПРОТИ ТУРЕЧЧИНИ (№ 2)

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Яни Токар, Андрія Цибулька

- час подій, пов'язаних із заявою, він відбував покарання у в'язниці Едірну типу F.
6. З моменту свого ув'язнення заявник був представлений своїм адвокатом стосовно кількох заяв, включаючи цю заяву, перед Судом.
 7. У невстановлену дату адвокат заявника направив заявнику пакет поштою. Адміністрація в'язниці вважала, що вміст упаковки є підозрілим, і 12 серпня 2005 року подав до прокурора прохання про прийняття рішення судом з питань виконання покарань, щоб визначити, чи подано заявнику матеріали, що стосуються документів пов'язаних із захистом, або вони стосувалися будь-якого небажаного змісту, щоб запобігти їх передачі заявникові.
 8. 25 серпня 2005 року суд з питань виконання покарань в Едірне задовольнив клопотання прокурора і вивчив зміст пакету, який містив книгу під назвою «Глобалізація і імперіалізм» (Küreselleşme ve Emperyalizm), журнал з назвою «Rootless Anational Publication» (Köxüz Anasyonal Neşriyat), і газета з назвою "Експрес-міжнародний Ша-ла-ла" (Express Enternasyonal Şalala). Суд постановив, що даний матеріал не стосується права на захист, і тому вони не повинні бути передані заявникові відповідно до розділу 5 Закону № 5351.
 9. 16 вересня 2005 року заявник заперечив проти рішення Едірнського суду з питань виконання покарань перед судом присяжних в Едірне. Він стверджував, що він попросив свого адвоката принести ці книги та журнали просто тому, що він хотів їх прочитати. Він стверджував, що адміністрація в'язниці сказала його адвокату, що вони не можуть бути передані особисто і тому повинні бути направлені поштою. Він також стверджував, що, хоча було правильно, що вони не були пов'язані з його правом на захист, вони не були незаконними публікаціями і не було підстав для адміністрації в'язниці вилучити їх у нього просто тому, що вони були відправлені поштою його юристом.
 10. 30 вересня 2005 року Едірнський апеляційний суд відхилив заперечення заявника на підставі матеріалів справи, стверджуючи, що рішення суду з питань виконання покарань в Едірне відповідало закону та процедурі.
 11. Тим часом, тобто 16 вересня 2005 року, адміністрація в'язниці подала до прокурора ще один запит щодо пакету, надісланого адвокатом заявника. У цьому запиті вона стверджувала, що

АЛТАЙ ПРОТИ ТУРЕЧЧИНИ (№ 2)

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Яни Токар, Андрія Цибулька

поведінка адвоката заявника була несумісна з її обов'язками як адвоката, і просив, щоб стаття 5 Закону №. 5351, яка передбачає, що посадова особа повинна бути присутньою під час консультацій між ув'язненим та його адвокатом, застосовуватися до заявника.

12. 23 вересня 2005 року, звертаючись до свого попереднього рішення від 25 серпня 2005 року, суд з питань виконання покарань в Едірне здійснив перевірку на підставі матеріалів справи, не провівши слухання і не звернувшись до заявника або його адвоката, подавши заяву з боку адміністрації в'язниці, і тому постановив, що посадова особа повинна бути присутньою під час консультацій заявника зі своїм адвокатом. У рішенні не вказано, як довго триватиме обмеження. Крім того, Суд з питань виконання закону в Едірне постановив, що за запитом буде прийняте окреме рішення щодо того, чи обмін документами між заявником і його адвокатом також буде обмежений.
13. 24 жовтня 2005 року заявник заперечив проти рішення від 23 вересня 2005 року перед судом присяжних в Едірне. Він стверджував, що оскаржуване рішення не пояснює, чому необхідно обмежити конфіденційність його консультації з його адвокатом. У цьому зв'язку він стверджував, що положення, яке передбачає таке обмеження, може застосовуватися лише в тому випадку, якщо з документів та інших доказів випливає, що візити адвокатів до особи, засудженої за організовану злочинність, є засобом комунікації в межах злочинної організації. Він стверджував, що в його ситуації не було такого елемента, і суд не проводив жодного розгляду з цього приводу. Нарешті, він стверджував, що немає жодних правових положень, що забороняють обмін юридичними книгами та журналами між ув'язненим та його адвокатом. Заявник не просив провести розгляд його справи шляхом проведення слухань.
14. 27 жовтня 2005 року апеляційний суд Едірне відхилив справу на підставі матеріалів справи і без проведення слухань. Не відповідаючи на аргументи заявника, Суд постановив, що рішення Едірнського суду про порушення справи від 23 вересня 2005 року відповідало закону та процедурі.

А. Події після введення справи

АЛТАЙ ПРОТИ ТУРЕЧЧИНИ (№ 2)

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Яни Токар, Андрія Цибулька

15. 29 травня 2008 року заявник подав до Едірнського суду з питань виконання покарань заяву про скасування обмежень на консультації між ним та його адвокатом.
16. 4 червня 2008 року заяву заявника було відхилено на підставі матеріалів справи. Суд постановив, що рішення від 23 вересня 2005 року стало остаточним і що немає необхідності в подальшому розгляді.
17. Заявник подав іншу заяву 2 листопада 2010 року та подав заяву на слухання відповідно до нових змін до процедури в судах з питань виконання покарань (див. пункт 27 нижче). 6 грудня 2010 року суд з питань виконання покарань в Едірне відхилив заяву заявника на слухання, постановивши, що нові поправки до процедури стосуються лише розгляду заперечень проти дисциплінарних стягнень, так що, оскільки обмеження від 23 вересня 2005 року не було дисциплінарним стягненням, слухання не може бути проведене стосовно цієї скарги. Суд також відхилив клопотання заявника про скасування обмеження, вважаючи, що рішення від 23 вересня 2005 року було остаточним. Оскарження цього рішення заявником було відхилено 24 серпня 2011 року.
18. 21 лютого 2013 року заявник знову подав заяву до суду з питань виконання покарань в Едірне і повторив свій запит про скасування цього обмеження. Суд відхилив цю заяву 11 квітня 2013 року, стверджуючи, що не було ніяких змін в обставинах заявника та рішення, що стосується обмеження консультацій з адвокатом заявника. У зв'язку з цим суд постановив, що все ще існує ризик з огляду на попередні рішення, прийняті по відношенню до заявника судами з питань виконання покарань, а також поведінку адвоката. Оскарження заявника проти цього рішення було відхилено 10 червня 2013 року.
19. Під час прийняття цього рішення обмеження права заявника на конфіденційне спілкування з його адвокатом все ще відбувається.

В. Попереднє звернення заявника до Суду та подальші події

20. 17 лютого 2006 року заявник подав заяву до Суду, поскаржившись на рішення Едірнського суду від 25 серпня 2005 року.

АЛТАЙ ПРОТИ ТУРЕЧЧИНИ (№ 2)

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Яни Токар, Андрія Цибулька

21. 8 грудня 2015 року Суд виніс рішення про неприйнятність у зв'язку з невичерпанням національних засобів захисту та постановив, що заявник повинен скористатися новим національним засобом захисту, встановленим Законом №. 6384 (див. *Алтай та інші проти Туреччини* (ухвала), № 9100/06 та 155 інших).

22. 1 листопада 2016 року Комісія з відшкодування стверджувала, що рішення Едірнського суду про відмову від передачі книги та періодичних видань, надісланих заявником його адвокатом, порушило право заявника на отримання інформації у значенні статті 10 Конвенції. У зв'язку з цим вони стверджували, що оскаржуване рішення було втручанням, яке не ґрунтувалося на релевантних і достатніх підставах, особливо тому, що національний суд не пояснив у своєму рішенні, яким чином ці книги і журнали загрожували безпеці установі.

II. ВІДПОВІДНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ТА ПРАКТИКА

A. Національне законодавство

1. Закон №. 5275 про виконання покарань та запобіжні заходи, а також про внесення змін до Закону №. 5351

23. Відповідні положення Закону №. 5275 про виконання покарань та запобіжні заходи, які діяли на час розгляду справи, передбачали:

«Стаття 59 - Право на консультацію з адвокатом або нотаріусом

...

(2) Консультація з адвокатом або нотаріусом може здійснюватися протягом робочого часу, за винятком вихідних та святкових днів, у місці, призначеному для цієї мети в межах спостереження, але не слухання службовців.

...

(4) [зі змінами, внесеними до розділу 5 Закону №. 5351] Документи і досьє адвоката, пов'язані з захистом, та його або її записи про зустрічі з його або її клієнтом не підлягають перевірці. Проте, якщо з документів або інших доказів випливає, що відвідування адвокатами особи, засудженої за злочини, зазначені у статті 220 Кримінального кодексу або підрозділах 4 і 5 глави 2 Кримінального кодексу, служить засобом зв'язку з терористичною організацією або вчинення злочину або іншим чином загрожують безпеці в'язниці, суд з виконання покарання може, за заявою

АЛТАЙ ПРОТИ ТУРЕЧЧИНИ (№ 2)

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Яни Токар, Андрія Цибулька

прокуратури, застосувати [такі заходи]: присутність посадової особи під час візитів адвоката; перевірка документів, якими обмінюються ув'язнений та його / її адвоката під час таких візитів; та / або конфіскація всіх або деяких з цих документів суддею.

...»

«Стаття 62 - Право користуватися публікаціями

(1) Засуджений може купувати періодичні або неперіодичні видання за свій рахунок за умови, що вони не заборонені за рішенням суду.

...

(3) Жодна публікація не повинна бути передана засудженому, який містить новини, фотографії або редакційні статті, які ставлять під загрозу безпеку в'язниці або є непристойним.»

«Стаття 68 - Право на отримання та надсилання листів, факсів і телеграм

1. За винятком обмежень, викладених у цьому розділі, засуджені мають право за власні кошти надсилати та отримувати листи, факси та телеграми.

2. Листи, факси та телеграми, що надсилаються або приймаються ув'язненими, підлягають моніторингу комітетом з перлюстрації в тих в'язницях, які мають такий орган, або, у тих, які цього не роблять, найвищим органом у в'язниці.

3. Якщо листи, факси та телеграми для ув'язнених становлять загрозу для порядку та безпеки у в'язниці, виділяють службовців як цілі, дозволяють спілкування між терористичними або злочинними організаціями, містять неправдиву або неправдиву інформацію, що може викликати паніку у осіб або установ, або містять загрози або образи, вони не передаються адресата.

...»

24. Статтю 59 (4) Закону №. 5275 було скасовано 1 лютого 2018 року і водночас замінено новими положеннями щодо обмеження конфіденційності спілкування ув'язнених та їхніх адвокатів.

2. Компетенція судів з виконання покарань та процедура заперечення перед судами присяжних

25. Стаття 4 Закону №. 4675 про суддів з виконання покарань встановлює компетенцію судів з виконання покарань у вирішенні заперечень, що стосуються, зокрема, рішень чи дій тюремних органів у виконанні вироків, передачі затриманих та ув'язнених із зовнішнім світом та запровадження дисциплінарних санкцій. Крім того, стаття 6 передбачає, що виконавчий суд повинен вирішувати на підставі матеріалів

АЛТАЙ ПРОТИ ТУРЕЧЧИНИ (№ 2)

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Яни Токар, Андрія Цибулька

справи, після отримання письмового висновку відповідного прокурора і без проведення слухання. Цей суд може проводити експертизу *ex proprio motu* або вимагати від сторін додаткову інформацію, якщо цього вимагають інтереси правосуддя.

26. Заперечення проти рішень судів з виконання покарань – здійснюється до найближчого суду присяжних. Суди присяжних розглядають заперечення щодо фактів і закону без проведення слухань. Відповідні статті Кримінально-процесуального кодексу (Закон № 5271) у цьому випадку передбачають:

Стаття 270

«Орган, що розглядає заперечення, може повідомити про це прокурору та іншій стороні, щоб отримати їхні письмові зауваження. Влада може проводити подальше розслідування у справі ...»

Стаття 271

«1. За винятком обставин, передбачених законом, суди приймають рішення про заперечення без проведення слухання. Прокурор, а також відповідач або його законний представник можуть бути заслухані, якщо це необхідно.

2. Якщо заперечення допускається, суд, який розглядає [заперечення], приймає рішення щодо предмету заперечення.

...

4. Рішення, винесене щодо заперечення, є остаточним ... ».

27. 22 липня 2010 року Законом №. 6008 внесено зміни до розділу 6 Закону №. 4675. Він був опублікований в офіційному віснику 25 липня 2010 року. Ці зміни встановлюють нову процедуру лише щодо дисциплінарних санкцій. Відповідно, виконавчий суд виносить рішення, вислухавши зауваження захисника, що стосуються захисту, і збираючи всі докази. Ув'язнений може викладати свої заяви особисто та / або у присутності свого адвоката, або тільки через адвоката. Закон також надає засоби правового захисту для всіх тих ув'язнених, які раніше подавали заперечення до суду з виконання покарань щодо дисциплінарних санкцій, накладених на них до прийняття цього Закону (Попередня стаття 1). Відповідно, ті, хто раніше подав заперечення до суду з виконання покарань проти дисциплінарного стягнення у в'язниці, мають можливість подати нове заперечення до судді з виконання покарань

АЛТАЙ ПРОТИ ТУРЕЧЧИНИ (№ 2)

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Яни Токар, Андрія Цибулька

протягом шести місяців з дня прийняття цього Закону, і їхні справи будуть розглядатися відповідно до нових процедур.

3. Компенсаційна комісія, встановлена Законом № 6384 від 19 січня 2013 року та указ від 16 березня 2014 року

28. Предметно закон № 6384 повинен був забезпечити врегулювання, шляхом компенсації, заяв, поданих до Суду, щодо тривалості судового розгляду та невиконання або несвоечасного виконання судових рішень. Повний опис відповідного національного законодавства можна знайти у справі *Тургут та інші проти Туреччини* ((ухвала), № 4860/09, §§ 19-26, 26 березня 2013 року).
29. Компетенція *ratione materiae* Комісії з відшкодування збитків була в подальшому розширена наказом, який набув чинності 16 березня 2014 року. Указ розширив компетенцію Комісії з компенсацій на розгляд інших скарг, таких як стверджуване обмеження права затриманих на листування мовою, відмінною від турецької, і відмовою адміністрації в'язниці на різних підставах передавати періодичні видання. Повний опис відповідного національного законодавства можна знайти у *Їлдіж та Янак проти Туреччини* ((ухвала), № 44013/07, §§ 9-17, 27 травня 2014 року).
30. Крім того, згідно зі статтею 5 § 2 Закону №. 6384, заявник може звернутися до Комісії за відшкодуванням збитків протягом одного місяця після офіційного повідомлення уряду про неприйнятність рішення Суду.

4. Декрет від 9 березня 2016 року

31. Рада міністрів Туреччини видала декрет, який набрав чинності 9 березня 2016 року. Постанова знову поширила компетенцію *ratione materiae* Комісії з відшкодування збитків. Комісія з відшкодування збитків тепер має право розглядати наступні питання згідно зі статтею 4 цього декрету:

Стаття 4

АЛТАЙ ПРОТИ ТУРЕЧЧИНИ (№ 2)

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Яни Токар, Андрія Цибулька

«...

d) заяв про порушення права заявника на приватне і сімейне життя внаслідок відповідних дисциплінарних санкцій, застосованих до в'язнів та засуджених до ув'язнення;

...»

В. Відповідні міжнародні правові документи

Європейські пенітенціарні правила

32. Рекомендація Комітету міністрів державам-членам Ради Європи щодо Європейських пенітенціарних правил (Rec (2006) 2, прийнята 11 січня 2006 року на 952-му засіданні заступників міністрів), наскільки це доречно, визначає наступним чином:

Правова допомога

23.1 Усі ув'язнені мають право на отримання правової допомоги, а адміністрація пенітенціарної установи надає розумні можливості для отримання доступу до такої допомоги.

23.2 Ув'язнені можуть консультуватися з будь-яких юридичними питань з правовим радником за власним вибором і за свій рахунок.

23.3 У тих випадках, коли існує визнана система безоплатної правової допомоги, адміністрація зобов'язана поінформувати про це всіх ув'язнених.

23.4 Консультації та інші повідомлення, включаючи листування з правових питань між ув'язненими та їхніми юридичними консультантами, є конфіденційними.

23.5 Судовий орган може у виняткових випадках дозволити обмеження такої конфіденційності для запобігання серйозним злочинам або серйозним порушенням безпеки та безпеки в'язниць.

23.6 Ув'язнені повинні мати доступ або мати дозвіл на утримання у власності документів, що стосуються їх судового розгляду.

33. Відповідна частина Кодексу принципів захисту всіх осіб, які перебувають під будь-якою формою затримання або позбавлення волі, затверджена Генеральною Асамблеєю ООН 9 грудня 1988 року (A / RES / 43/173), передбачає:

Принцип 18

«1. Затримана або ув'язнена особа має право спілкуватися та консультуватися зі своїм адвокатом.

2. Затриманій або ув'язненій особі повинно бути надано достатній час і умови для консультацій зі своїм адвокатом.

3. Право затриманої або ув'язненої особи на відвідування та консультування та спілкування, без затримки або цензури та в повній конфіденційності, з його

АЛТАЙ ПРОТИ ТУРЕЧЧИНИ (№ 2)

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Яни Токар, Андрія Цибулька

адвокатом, не може бути призупинено або обмежено, за винятком виняткових обставин, встановлених законом правові норми, коли вона вважається необхідною для судового або іншого органу для забезпечення безпеки і порядку.

4. Інтерв'ю між затриманою або ув'язненою особою і його адвокатом може бути в межах зору, але не в межах слухання, представника правоохоронних органів.

5. Зв'язок між затриманою або ув'язненою особою та його адвокатом, зазначеним у цьому принципі, є неприйнятним як доказ проти затриманої або ув'язненої особи, якщо вони не пов'язані з продовженням чи передбаченим злочином.»

34. Основні принципи що стосуються ролі юристів (прийняті на восьмому Конгресі ООН з попередження злочинності та поведінки з правопорушниками, що відбулися в Гавані, Куба, з 27 серпня по 7 вересня 1990 року), зокрема, містять:

“8. Всім заарештованим, затриманим або ув'язненим особам надаються належні можливості, час і умови для відвідування юристом, відносин і консультації з ним без затримки, втручання або цензури і з дотриманням повної конфіденційності. Такі консультації можуть проводитися у присутності посадових осіб з підтримання правопорядку, але без можливості бути почутими ними.

16. Уряди повинні забезпечити, щоб юристи (а) могли виконувати усі свої професійні обов'язки без погроз, перешкод, залякування або невинуватого втручання; (b) були здатні вільно пересуватися та консультувати своїх клієнтів як в межах своєї країни, так і за кордоном; та (c) не були піддані судовому переслідуванню та судовим, адміністративним, економічним чи іншим санкціям за будь-які дії, вчинені відповідно до визнаних професійних обов'язків, стандартів та етики, а також загрозам такого переслідування та санкцій.

...

22. Уряди визнають і забезпечують конфіденційний характер будь-яких відносин та консультацій між юристами та їхніми клієнтами в межах їх професійних відносин”.

ПРАВО

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 8 КОНВЕНЦІЇ

35. Заявник скаржився на те, що судові рішення від 23 вересня 2005 року, яким було дозволена присутність посадової особи під час візитів його адвоката, порушило його право на конфіденційне спілкування зі своїм адвокатом згідно зі статтею 8 Конвенції, яка передбачає:

«1. Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя ... і кореспонденції.

АЛТАЙ ПРОТИ ТУРЕЧЧИНИ (№ 2)

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Яни Токар, Андрія Цибулька

2. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.»

36. Уряд заперечив цей аргумент.

А. Прийнятність

37. Посилаючись на зміни національного законодавства (див. пункт 31 вище) і компетенцію Комісії з компенсацій для розгляду заяв про порушення права заявника на приватне життя через дисциплінарну санкцію, введену адміністрацією в'язниці, Уряд звернувся до Суду з проханням відхилити заяву через невичерпання національних засобів захисту. Вони стверджували, що обмеження приватного життя заявника під час зустрічі з його адвокатом підпадає під компетенцію Комісії з компенсацій. У зв'язку з цим вони подали рішення Комісії з компенсацій щодо ув'язненого, який успішно скаржився на дисциплінарне стягнення, зокрема призупинення його листа і телефонних прав протягом місяця, через його участь у голодовці. Крім того, вони посилалися на рішення Комісії з компенсацій щодо заявника стосовно рішення суду Едірнського суду про порушення справи про передачу книг і журналів заявникові (див. пункт 22 вище). Тому вони стверджували, що заявник повинен вичерпати цей засіб.

38. Заявник стверджував, що Комісія з компенсацій не може вважатися ефективним засобом правового захисту щодо обмеження його права на приватне спілкування з його адвокатом. Він стверджував, що компетенція Комісії з компенсацій не виходила за межі надання компенсації у зв'язку з низкою обмежених ситуацій і що вона не може скасувати дане обмеження. Більше того, він стверджував, що він регулярно їздив до національних судів для того, щоб вони скасували обмеження (див. Пункти 15-18 вище), і його заперечення були відхилені кожного разу і обмеження залишалося без зменшення його тривалості.

39. Суд нагадує, що пункт 1 статті 35 Конвенції, який визначає правила вичерпання національних засобів захисту, передбачає

АЛТАЙ ПРОТИ ТУРЕЧЧИНИ (№ 2)

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Яни Токар, Андрія Цибулька

розподіл тягаря доказування. Уряд зобов'язаний стверджувати, що не вичерпано, щоб переконати Суд, що засіб правового захисту був ефективним у теорії та на практиці у відповідний час, тобто, він був доступний, був здатний забезпечити відшкодування в дотримання скарг заявника та запропоновані обґрунтовані перспективи успіху. Суд також нагадує, що національні засоби правового захисту повинні бути "ефективними" у тому сенсі, як запобігання стверджуваному порушенню або його продовження, або забезпечення відповідного відшкодування за будь-яке вже порушення (див. *Вучкович та інші проти Сербії* (попереднє заперечення) [ВП], № 17153/11 та 29 інших, §§ 71-74, 25 березня 2014 року).

40. У цій справі Суд зазначає, що компетенція Комісії з компенсацій поширюється, зокрема, на заяви про порушення права заявника на приватне та сімейне життя через відповідні дисциплінарні санкції, вживані адміністрацією в'язниці. Проте, обмеження права заявника на приватне спілкування з його адвокатом було не на підставі дисциплінарних норм і ніколи не класифікувалося як дисциплінарне стягнення. Це також було підтверджено підходом Едірнського суду з виконання покарань у своєму рішенні від 6 грудня 2010 року, в якому це обмеження явно посилялося на те, що обмеження не є дисциплінарною мірою (див. пункт 17 вище). Більш того, Уряд у своїх зауваженнях стосовно суті заяви стверджував, що цей захід не можна класифікувати як дисциплінарну санкцію (див. пункт 61 нижче). У будь-якому випадку, Суд зазначає, що Уряд не надав жодних пояснень щодо того, як скарга до Комісії з відшкодування збитків, яка не має компетенції скасовувати судові рішення або призначати нові заходи, могла б покласти край тривалому становищу або до виду компенсації, яку заявник міг би отримати в результаті скарги. За цих обставин Суд вважає, що заяву не можна відхилити через невичерпання національних засобів захисту.
41. Суд зазначає, що скарга не є явно необґрунтованою у значенні пункту 3 статті 35 Конвенції. Суд також зазначає, що він не є неприйнятним з будь-яких інших підстав. Тому він має бути визнана прийнятною.

В. Суть

АЛТАЙ ПРОТИ ТУРЕЧЧИНИ (№ 2)

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Яни Токар, Андрія Цибулька

1. Доводи сторін

(а) Заявник

42. Заявник стверджував, що не було заборони на отримання незаконних публікацій від його адвоката у внутрішньому законодавстві. Щоб продемонструвати цю звичну практику щодо ув'язнених та їхніх адвокатів, він подав підтвердження отримання кореспонденції в'язничним комітетом щодо подібного обміну між засудженим у в'язниці типу F та його адвокатом. Він стверджував, що було незвично отримувати такі товари, як одяг, книги або навіть гроші, які роблять члени сім'ї через юристів для зручності.
43. З цієї ж причини оскаржуване рішення від 23 вересня 2005 року, яке виправдовувало втручання в конфіденційність повідомлення адвоката-клієнта шляхом посилення на книги та матеріали, надіслані заявнику його адвокатом, не відповідало закону. У зв'язку з цим заявник стверджував, що наведені судом причини - зокрема, що документи, надіслані його адвокатом, не стосуються права на захист і поведінки адвоката при відправці таких документів, не сумісні з професією адвокат - не мали підстави, відповідні тим, що викладені в розділі 59 (4) Закону №. 5275. Це положення дозволяло лише обмежувати зв'язок між ув'язненим та його адвокатом, коли з документів стало очевидним, що відносини між адвокатом і клієнтом є засобом спілкування з терористичною організацією, яка не мала випадок тут. Більше того, з рішення Комісії з компенсацій стало зрозуміло, що рішення від 25 серпня 2005 року не передавати заявнику книжки та матеріали не було обґрунтовано відповідними і достатніми причинами і порушило право заявника на отримання інформації. Оскільки обґрунтування рішення від 25 серпня 2005 року, яке було використано в якості обґрунтування рішення від 23 вересня 2005 року, не було обґрунтовано, заявник стверджував, що його право на конфіденційне спілкування з його адвокатом становить незаконне втручання з його правами відповідно до статті 8 Конвенції. Що стосується висновків органів влади про те, що поведінка адвоката заявника була несумісна з професією адвоката, заявник стверджував, що ані тюремна влада, ані суд з виконання покарань не були компетентними органами для

АЛТАЙ ПРОТИ ТУРЕЧЧИНИ (№ 2)

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Яни Токар, Андрія Цибулька

визначення того, що є несумісним з поведінкою адвоката. Таку скаргу може вирішити тільки відповідна асоціація адвокатів.

44. Крім того, заявник посилався на загальновизнаний принцип конфіденційності адвоката-клієнта, зокрема на принцип, що зв'язок між адвокатом і його або її клієнтом може знаходитися в межах зору, а не прослуховування державних службовців. Нарешті, заявник зауважив, що обмеження у його справі було запроваджено без обмеження щодо його тривалості і тривало тринадцять років.

b) Уряд

45. Уряд не погодився з тим, що існує втручання в права заявника відповідно до статті 8 Конвенції щодо обмеження конфіденційності у його зустрічах з його адвокатом. Уряд стверджував, що, якщо Суд визнає, що було втручання, це було виправдано згідно з другим пунктом статті 8. Вони стверджували, що обмеження відповідало закону, а саме статті 5 Закону №. 5275, а також дотримання законної мети забезпечення порядку та безпеки у в'язниці та захисту прав засуджених та затриманих.
46. Крім того, Уряд стверджував, що у заявника було п'ять інших адвокатів, щодо яких не було обмежень. Відповідно, вони стверджували, що заявник дійсно мав конфіденційні консультації з іншими адвокатами. Таким чином, вони стверджували, що не існує непропорційного обмеження права заявника на консультацію з адвокатом у цій справі. Крім того, вони стверджували, що адвокат заявника зловживав своїм становищем адвоката, посилаючи книги та матеріали поштою, що викликало підозру, оскільки заявник був засуджений за злочин, пов'язаний з тероризмом. Вони пояснили, що листи, що надійшли до засуджених, зазвичай підлягають комітету з читання, але листи, надіслані адвокатами через привілеї відносин між адвокатом і клієнтом, такому читанню не підлягають. Надсилання матеріалів, які не були пов'язані із захистом, змушувало адміністрацію в'язниці отримувати рішення суду з виконання покарань щодо визначення їх змісту. Після того, як з'ясувалося, що зміст пакету не пов'язаний із захистом і що адвокат зловживав своїм привілеєм, діючи

АЛТАЙ ПРОТИ ТУРЕЧЧИНИ (№ 2)

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Яни Токар, Андрія Цибулька

непрофесійно, органи влади вжили відповідний захід, щоб запобігти подальшим зловживанням.

2. Оцінка Суду

(а) Принципи, встановлені у прецедентній практиці Суду щодо положення ув'язнених

47. Суд нагадує, що ув'язнені взагалі продовжують користуватися всіма основними правами і свободами, гарантованими Конвенцією, за винятком права на свободу, коли законне ув'язнення виключно підпадає під сферу застосування статті 5 Конвенції. Немає сумніву, що ув'язнений не втрачає свої права згідно з Конвенцією через його статус особи, затриманої після засудження (див. *Хірт проти Сполученого Королівства* (№ 2) [ВП], № 74025/01, §§ 69-70, ЄСПЛ 2005-IX). Наприклад, до ув'язнених не може бути застосоване жорстоке поводження, вони продовжують користуватися правом на повагу до сімейного життя, право на свободу вираження поглядів, право на здійснення своєї релігії, право на повагу до листування та право на шлюб, інші (див. *Діксон проти Сполученого Королівства* [ВП], № 44362/04, §§ 67-68, ЄСПЛ 2007-V, а також цитовані там справи, *Хорошенко проти Росії* [ВП], № 41418/04, §§ 116-117, ЄСПЛ 2015). Обставини позбавлення волі, зокрема міркування безпеки та запобігання злочинам і заворушенням, можуть виправдовувати обмеження цих та інших прав; тим не менш, будь-яке обмеження повинно бути виправданим у кожному окремому випадку (див. *Біретіз проти Литви*, № 49304/09, § 45, 14 червня 2016 року з посиланням на *Діксон проти Сполученого Королівства*, наведене вище, §§ 67-68).
48. Щодо вимоги «необхідності у демократичному суспільстві» Суд уточнив, що поняття «необхідності» передбачає втручання, засноване на найвищій соціальній потребі, і, зокрема, пропорційне відносно переслідуваної законної мети. Для того, щоб встановити, чи втручання є «необхідним у демократичному суспільстві», Суд враховує залишену за внутрішньодержавними органами можливість розсуду, проте держава-відповідач залишається зобов'язаною довести існування найвищої соціальної потреби, що вимагає втручання. Окрім того, Суд не обмежує себе окремим вивченням спірних фактів: він має

АЛТАЙ ПРОТИ ТУРЕЧЧИНИ (№ 2)

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Яни Токар, Андрія Цибулька

застосувати об'єктивний критерій і вивчити їх у світлі сукупності обставин справи (див. вищезгадане *Хорошенко*, § 118).

49. Що стосується права на конфіденційне спілкування з адвокатом і чи підпадає він під поняття «приватне життя» у значенні пункту 1 статті 8 Конвенції, Суд нагадує, що приватне життя є широким терміном, що не піддається вичерпному визначенню. Стаття 8 захищає право на особистісний розвиток, як з точки зору особистості, так і особистої автономії, що є важливим принципом, що лежить в основі тлумачення гарантій статті 8. Вона охоплює право кожної особи підходити до інших, щоб встановити і розвивати відносини з ними і з зовнішнім світом, тобто право на «приватне суспільне життя», і може включати професійну діяльність або діяльність, що відбувається в контексті публічної діяльності (див. *Барбулеску проти Румунії* [ВП], № 61496/08, §§ 70-71, 5 вересня 2017 року). Отже, існує зона взаємодії людини з іншими, навіть у суспільному контексті, який може підпадати під сферу "приватного життя" (див. *Узун проти Німеччини*, № 35623/05, § 43, ЄСПЛ 2010). (витяги) з додатковими посиланнями). Суд також вважає, що спілкування людини з адвокатом у контексті правової допомоги підпадає під сферу приватного життя, оскільки метою такої взаємодії є надання особі можливості приймати обґрунтовані рішення про своє життя. Найчастіше інформація, передана адвокату, включає інтимні та особисті питання або делікатні питання. Звідси випливає, що будь то в контексті допомоги з цивільного чи кримінального судочинства або в контексті звернення до загальної юридичної консультації, особи, які звертаються до адвоката, можуть обґрунтовано очікувати, що їхні повідомлення є приватними та конфіденційними.
50. Крім того, Суд нагадує, що в загальних інтересах очевидно, що будь-яка особа, яка бажає проконсультуватися з адвокатом, повинна вільно робити це за умов, які сприяють повній і безперешкодній дискусії. Саме з цієї причини відносини між адвокатом і клієнтом, в принципі, є привілейованим (див. *Кемпбелл проти Сполученого Королівства*, 25 березня 1992 року, § 46, Серія А № 233). Суд раніше вважав, у контексті статей 8 і 6, що конфіденційна комунікація з адвокатом захищена Конвенцією як важлива гарантія права на захист (див. *Апосту проти Румунії*, № 22765/12, § 96), 3 лютого 2015 року

АЛТАЙ ПРОТИ ТУРЕЧЧИНИ (№ 2)

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Яни Токар, Андрія Цибулька

стосовно посилання на *Кемпбелл проти Сполученого Королівства*, наведене вище, § 46). У справі *Бьюз проти Бельгії* ([ВП], № 71409/10, § 133, 9 листопада 2018 року та цитованих у ній справах) Суд наголосив на важливості права ув'язненого на спілкування з адвокатом з боку тюремної влади у контексті пункту 3 (с) статті 6 Конвенції. На думку Суду, ув'язнені можуть відчувати стриманність в обговоренні зі своїми адвокатами в присутності посадової особи не тільки щодо питань, що стосуються незавершених судових процесів, але й у повідомленні про зловживання, які можуть умовчувати це через страх відплати. Суд також зауважує, що привілеї відносин між адвокатом і клієнтом та зобов'язанням національних органів влади забезпечити конфіденційність спілкування між ув'язненим та його обраним представником належать до визнаних міжнародних норм (див. пункти 32-34 вище).

51. Що стосується змісту повідомлення та привілеїв, наданих адвокатам-клієнтом у контексті осіб, позбавлених волі, у *Кемпбеллі* Суд не знайшов підстав для розмежування різних категорій листування з адвокатами, які, незалежно від їхньої мети стосуються питань приватного та конфіденційного характеру (див. вищезгадану справу *Кемпбелл*, § 48). У цьому зв'язку він зазначив, що межа між листуванням стосовно передбачуваного судового розгляду та загального характеру особливо важко провести, а листування з адвокатом може стосуватися питань, які мають мало або взагалі не пов'язані з судовим процесом (там само, § 48). Суд вважає, що цей принцип застосовується а *fortiori* до усного, особистого спілкування з адвокатом. Звідси випливає, що в принципі усне спілкування, а також кореспонденція між адвокатом і його або її клієнтом є привілейованою згідно зі статтею 8 Конвенції.
52. Однак Суд визнає, що, незважаючи на свою важливість, право на конфіденційне спілкування з адвокатом не є абсолютним, тому може бути обмежене. Для того, щоб обмеження, які накладаються, не обмежували дане право в такій мірі, щоб погіршити його суть і позбавити його ефективності, Суд повинен переконатися, що обмеження передбачувані для зацікавлених осіб і переслідують законні цілі або цілі відповідно до пункту 2 статті 8 і є "необхідними в демократичному суспільстві", в тому сенсі, що вони пропорційні цілям, які прагнуть досягти. Суд також зазначає, що

АЛТАЙ ПРОТИ ТУРЕЧЧИНИ (№ 2)

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Яни Токар, Андрія Цибулька

свобода розсуду держави-відповідача в оцінці допустимих меж втручання в конфіденційність консультацій і спілкування з адвокатом є обмеженою лише у виняткових обставинах, таких як запобігання скоєння тяжкого злочину або серйозні порушення безпеки та безпеки в'язниць можуть виправдати необхідність обмеження цих прав. Наприклад, у контексті осіб, позбавлених волі за терористичну діяльність, Суд постановив, що вони не можуть бути виключені з сфери дії положень Конвенції, а сутність їхніх прав і свобод, визнаних останніми, не повинна порушуватися. національні органи влади можуть накладати на них «законні обмеження», оскільки ці обмеження є суто необхідними для захисту суспільства від насильства (див. *Оджалан проти Туреччини* (№ 2), № 24069/03 та 3 інші, §§ 38-45 та § 135, 18 березня 2014 року).

(b) Застосування вищезазначених принципів у цій справі

53. У даній справі не заперечується, що обмеження щодо конфіденційності заявника та його консультацій було дозволено судом з виконання покарань в Едірне у своєму рішенні від 23 вересня 2005 року. у розумінні пункту 2 статті 8 Конвенції з правом заявника на повагу до його особистого життя в контексті конфіденційності усного спілкування зі своїм адвокатом. Таким чином, Суд зобов'язаний встановити, чи було оскаржуване втручання виправданим відповідно до пункту 2 статті 8 Конвенції як «згідно із законом», що переслідує законну мету або цілі, і як «необхідне у демократичному суспільстві» з метою досягнення цієї мети або цілей.
54. Згідно з прецедентною практикою Суду, вираз «згідно із законом» в пункті 2 статті 8 вимагає, серед іншого того, що заходи, про які йдеться, повинні мати певну основу у внутрішньому законодавстві, але також стосуються якості закону, який вимагає, щоб він був доступним для тих осіб, яких він стосується і передбачувані щодо наслідків його застосування (див., наприклад, *Де Томмазо проти Італії* [ВП], № 43395/09, § 106, 23 лютого 2017 року з додатковими посиланнями). Для того, щоб закон відповідав критерію передбачуваності, він повинен з достатньою точністю викласти умови, за яких може застосовуватися захід, щоб дати

АЛТАЙ ПРОТИ ТУРЕЧЧИНИ (№ 2)

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Яни Токар, Андрія Цибулька

- можливість заінтересованим особам - у разі необхідності - надати відповідні рекомендації - регулювати свою поведінку.
55. Суд також нагадує, що національні органи, особливо суди, тлумачать і застосовують національне законодавство. Проте Суд зобов'язаний перевірити, чи трактує та застосовує національне законодавство наслідки, які узгоджуються з принципами Конвенції, інтерпретованими з урахуванням прецедентної практики Суду (див. *Коккхарела проти Італії* [ВП], № 64886/01, §§ 81 та 82, ЄСПЛ 2006-V). Якщо тлумачення не є довільним або явно необґрунтованим, роль Суду обмежується встановленням відповідності ефекту тлумачення Конвенції (див. *Молла Салі проти Греції* [ВП], № 20452/14, § 149, 19 грудня 2018 року).
56. Нарешті, Конвенція не забороняє покладати на адвокатів певні обмеження, які можуть стосуватися їхніх відносин з клієнтами. Це стосується, зокрема, тих випадків, коли існують достовірні докази участі адвоката в правопорушенні або у зв'язку з зусиллями по боротьбі з певними злочинними діями. Однак з огляду на це, надзвичайно важливо забезпечити суворі межі для таких заходів, оскільки адвокати займають життєво важливу позицію у здійсненні правосуддя і можуть, в силу своєї ролі посередника між сторонами та судами, бути описаними як представники закону (див., *mutatis mutandis*, *Андре та інші проти Франції*, № 18603/03, § 42, 24 липня 2008 року та *Моріс проти Франції* [ВП], № 29369/10, § 132, ЄСПЛ 2015).
57. Звертаючись до обставин цієї справи, Суд зауважує, що національні суди посилалися на статтю 59 Закону №. 5275 як правову основу для втручання в конфіденційність зустрічей заявника з його адвокатом. У зв'язку з цим вони визнали, що поведінка адвоката була несумісна з професією адвоката, оскільки вона посилає книги та періодичні видання заявникові, які не були пов'язані з захистом. Однак Суд зазначає, що стаття 59 Закону №. 5275 є винятковою мірою, яка містить вичерпний перелік обставин, за яких може бути обмежена конфіденційність зв'язку адвоката з клієнтом. Відповідно до цього положення, тільки коли з документів або іншого матеріалу видно, що привілей, яким володіє ув'язнений і його адвокат, використовується як засіб спілкування з терористичною організацією, або за вчинення злочину або іншим чином піддає небезпеці установу, може бути призначена присутність

АЛТАЙ ПРОТИ ТУРЕЧЧИНИ (№ 2)

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Яни Токар, Андрія Цибулька

посадової особи під час зустрічей адвоката з клієнтом. Перехоплення листування виключно тому, що воно не стосується права на захист, не передбачено в цьому розділі як підстава для обмеження конфіденційності консультацій з адвокатом. Інакше висновок може суперечити чистому значенню тексту положення і означатиме, що будь-яка кореспонденція від адвоката, яка не пов'язана з захистом, може призвести до накладання такого серйозного заходу без обмеження тривалості. Беручи до уваги існуючі обставини справи, Суд доходить висновку, що, хоча буква і дух національного положення, що діяли на момент подій, були достатньо точними, за винятком відсутності тимчасових обмежень обмеження, його тлумачення та застосування судом виконавчого провадження в Едірні до обставин справи заявника було явно необґрунтованим і, таким чином, не передбачуваним у значенні пункту 2 статті 8 Конвенції. Звідси випливає, що таке широке тлумачення національного положення в даній справі не відповідало вимогам Конвенції щодо законності.

Відповідно, було порушення пункту 1 статті 8 Конвенції з огляду на відсутність передбачуваності тлумачення та застосування закону національними судами до фактів справи заявника.

58. Беручи до уваги вищевикладений висновок, Суд не зобов'язаний розглядати, чи обмеження переслідувало одну або декілька законних цілей і чи було воно необхідним в демократичному суспільстві.

II. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ ПУНКТУ 1 СТАТТІ 6 КОНВЕНЦІЇ

59. Заявник скаржився за пунктом 1 статті 6 Конвенції, що спосіб, яким національні суди вирішили обмежити конфіденційність його спілкування зі своїм адвокатом, був несправедливий. У зв'язку з цим він скаржився, що йому не було надано можливості ефективно брати участь у цьому провадженні, оскільки не було проведено слухання, і ні він, ні його адвокат не отримали можливості подати свої аргументи у відповідь на заяву адміністрації в'язниці або на прохання прокурора. Нарешті, заявник стверджував, що у рішеннях національних судів бракувало достатнього обґрунтування.

АЛТАЙ ПРОТИ ТУРЕЧЧИНИ (№ 2)

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Яни Токар, Андрія Цибулька

60. Стаття 6 § 1 Конвенції, у відповідній частині, передбачає таке:

«Кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом...»

А. Прийнятність

61. Позиція Уряду полягає в тому, що стаття 6 не застосовується до даної справи як за її цивільною, так і кримінальною сутністю. У зв'язку з цим вони стверджували, що рішення Едірського суду про порушення кримінальної справи від 23 вересня 2005 року було запобіжним заходом, що стосувалося, насамперед, порядку та безпеки в'язничної установи і тому було публічного характеру. По-друге, вони стверджували, що оскаржуване рішення не може вважатися дисциплінарним покаранням або санкцією карального роду, оскільки заявник не був обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення або був санкціонований заходи, які були каральними. Нарешті, вони стверджують, що заявник не посилався на будь-яке цивільне провадження, в якому він був учасником, у зв'язку з його представництвом його адвоката, на яке він міг би покластися для застосування цивільної частини статті 6 Конвенції.
62. Заявник не надав жодних доказів щодо питання про застосування статті 6.
63. Суд погоджується з Урядом, що цей захід не був класифікований як дисциплінарне стягнення, і в будь-якому випадку сам заявник не був обвинувачений у винній дисциплінарній поведінці. Навпаки, адвокат заявника, поведінка якого було визнано порушенням правил в'язниці, призвела до того, що суд з питань виконання покарань у Одірне прийняв рішення обмежити конфіденційність зустрічей заявника з нею. Отже, очевидно, що стаття 6 не застосовувалася під його кримінальним змістом до такого провадження, оскільки заявник не мав жодного кримінального обвинувачення. Отже, Суд дійшов висновку, що стаття 6 не застосовується до оскаржуваного провадження за своєю суттю. Він повинен розглянути наступне питання, чи застосовується цивільна частина § 1 статті 6.
64. У зв'язку з цим Суд нагадує, що для того, щоб стаття 6 § 1 у її «цивільній» частині була застосовна, має бути спір («оскарження» у французькому тексті) щодо «цивільного права», яке можна сказати, принаймні, на аргументованих

АЛТАЙ ПРОТИ ТУРЕЧЧИНИ (№ 2)

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Яни Токар, Андрія Цибулька

підставах визнане згідно з національним законодавством, незалежно від того, чи охороняється воно також відповідно до Конвенції. Спір має бути справжнім і серйозним; він може стосуватися не тільки фактичного існування права, але й його сфери застосування та способу його здійснення; і, нарешті, результат розгляду справи має бути безпосередньо вирішальним для даного права, а прості тісні зв'язки або віддалені наслідки не є достатніми для того, щоб привести в дію пункт 1 статті 6 (див., зокрема, *Де Томмазо*, наведене вище, § 144). Характер законодавства, що регулює, як буде вирішуватися справа (цивільне, господарське, адміністративне право тощо), та орган влади, що входить до компетенції у справі (звичайний суд, адміністративний орган тощо) є малозначним (див. *Мікалеф проти Мальти* [ВП], № 17056/06, § 74, ECHR 2009).

65. Що стосується існування права, визнаного у національному праві у цій справі, Суд зауважує, що відповідне національне законодавство надає ув'язненим право на конфіденційне спілкування зі своїми адвокатами відповідно до Європейських тюремних правил. Звідси випливає, що «спір щодо права» для цілей пункту 1 статті 6 можна сказати, що існував в цій справі.
66. Що стосується того, чи є таке право цивільним, Суд спочатку зауважує, що він розвинув ширший підхід, згідно з яким «цивільний» аспект охоплював справи, які спочатку могли здаватися такими, що не стосуються цивільного права, але можуть мати прямі та суттєві наслідки для майнового та немайнового права особи. За допомогою цього підходу цивільний аспект статті 6 Конвенції застосовується у різних спорах, які можуть бути класифіковані відповідно до національного законодавства, як публічно-правові спори. (див. *Денісов проти України* [ВП], № 76639/11, § 51, 25 вересня 2018 р.).
67. Що стосується процедур, запроваджених у в'язничному контексті, Суд постановив, що деякі обмеження на права в'язнів потрапляють у сферу "цивільних прав". Наприклад, Суд визнав, що стаття 6 застосовується до певних видів дисциплінарних стягнень, пов'язаних з виконанням покарань у вигляді позбавлення свободи (див. *Де Томмасо*, наведене вище, § 147, з посиланням на *Гюльмез проти Туреччини*, № 16330/02, §§ 27-31, 20 травня 2008 року, в якому було заборонено відвідування заявника протягом одного року). Так само Суд раніше визначив,

АЛТАЙ ПРОТИ ТУРЕЧЧИНИ (№ 2)

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Яни Токар, Андрія Цибулька

що «цивільне» право може бути порушеним, наприклад, щодо сімейних візитів ув'язненого або листування або стосунків з членами, які не є членами сім'ї (див. *Енеа проти Італії* [ВП], № 74912/01 § 119, ЄСПЛ 2009 та *Ганчі проти Італії*, № 41576/98, §§ 20-26, ЄСПЛ 2003-XI).

68. У цій справі Суд вважає, що вищезазначена прецедентна практика може бути справедливо врахована до обставин цієї справи. По-перше, Суд вважає за доцільне посилатися на свої висновки згідно зі статтею 8 Конвенції, а саме, що конфіденційність адвоката-клієнта є привілейованою і що усне спілкування з адвокатом підпадає під поняття «приватне життя». Таким чином, суть даного права, що стосується спроможності заявника спілкуватися з приватним адвокатом, має переважно особистий та індивідуальний характер, що сприяє наближенню цього спору до цивільної сфери. Оскільки обмеження здатності будь-якої сторони надавати конфіденційність один одному, може призвести до того, що користь від реалізації цього права значною мірою порушиться, Суд доходить висновку, що приватно-правові аспекти спору переважають над публічно-правовими.
69. З огляду на вищевикладене Суд вважає, що пункт 1 статті 6 застосовується за його цивільною суттю у цій справі.
70. Суд вважає, що ця скарга не є явно необґрунтованою у значенні пункту 3 статті 35 Конвенції. Суд також зазначає, що вона не є неприйнятним з будь-яких інших підстав. Тому вона має бути визнана прийнятною.

В. Суть

1. Подання сторін

71. Заявник не надав додаткових коментарів з цього питання.
72. Уряд стверджував, що стаття 6 Конвенції не обов'язково вимагає слухання у всіх провадженнях. У зв'язку з цим вони стверджували, що там, де не було спорів щодо фактів справи і юридичне питання не було особливо складним, провадження могло бути розглянуте на підставі письмових доказів. Вони стверджували, що у провадженні перед виконавчими судами розгляд справи було зроблено на підставі матеріалів справи. Єдиним винятком з цього правила були заперечення проти

АЛТАЙ ПРОТИ ТУРЕЧЧИНИ (№ 2)

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Яни Токар, Андрія Цибулька

дисциплінарних стягнень, коли відбудеться слухання. У цій справі той факт, що не відбулося жодного слухання, не завадило заявникові подати свої аргументи проти рішення Одринському суду з питань виконання покарань. Вони також стверджували, що в деяких справах, таких як теперішній, вимоги ефективності та економії можуть виправдати відмову від слухання. У зв'язку з цим вони стверджували, що якщо кожна заява, подана до суду з питань виконання покарань, повинна бути розглянута шляхом проведення слухань, тисячі затриманих і засуджених повинні будуть часто виходити за межі в'язничних установ, які б, зважаючи на економічні труднощі, ставлять під загрозу безпеку і дисципліну в установі.

73. Нарешті, Уряд стверджував, що заявник ніколи не звертався з проханням про слухання його заяви, коли він заперечив проти рішення суду з питань виконання покарань в Едірне від 23 вересня 2005 року.

2. Оцінка Суду

74. Суд нагадує, що усне та публічне слухання є фундаментальним принципом, закріпленим у пункті 1 статті 6 (див., серед інших органів, *Юссіла проти Фінляндії* [ВП], № 73053/01, § 40, ЄСПЛ 2006 - XIV). Суд також нагадує, що, згідно з пунктом 1 статті 6, зобов'язання провести публічний розгляд не є абсолютним і що виняткові обставини, пов'язані з характером питань, які повинні вирішуватися судом у відповідному провадженні, можуть виправдовувати відмову від публічного розгляду див. *Гьоч проти Туреччини* [ВП], № 36590/97, п. 42, ЄСПЛ 2002-V). Крім того, публічний розгляд може не здійснюватися, якщо сторона однозначно відмовляється від свого права на нього, і немає питань, що становлять суспільний інтерес, що робить необхідним слухання. Відмова може бути явною або мовчазною, в останньому випадку, наприклад, ухиляючись від подання або відкликаючи клопотання про публічний розгляд (див., серед інших рішень, *Юриджіш проти Хорватії*, № 58222/09, § 87, 26 липня 2011 р.).
75. У справі *Рамош Нунеш де Карвальо е Са проти Португалії* (№ 55391/13 та 2 інші, §§ 190-91, 6 листопада 2018 року) Велика палата підсумувала, наприклад, певні ситуації, в яких вищезгадані виняткові обставини можуть обґрунтовувати

АЛТАЙ ПРОТИ ТУРЕЧЧИНИ (№ 2)

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Яни Токар, Андрія Цибулька

відмову від слухання, а також ті, в яких необхідне проведення слухання:

«(а) якщо немає питань довіри або оскаржуваних фактів, які вимагають слухання, а суди можуть справедливо і обґрунтовано вирішити справу на основі матеріалів справи (див. *Дорі проти Швеції*, № 28394/95, § 37 12 листопада 2002 року та *Сакоча проти Австрії*, № 69917/01, § 73, 18 грудня 2008 року);

(б) у справах, що стосуються суто юридичних питань обмеженого характеру (див. *Аллан Якобссон проти Швеції* (№ 2), 19 лютого 1998 року, § 49, Звіти 1998-I, та *Мехмет Емін Шімішек проти Туреччини*, № 5488/05, §§ 29-31, 28 лютого 2012 року), або питання, що не мають особливої складності (див. *Варела Ассаліно проти Португалії* (ухвала), № 64336/01, 25 квітня 2002 року, та *Спіл проти Австрії* (ухвала), № 42057/98, 5 вересня 2002 року);

(с) якщо справа стосується суто специфічних питань. Наприклад, Суд взяв до уваги технічний характер спорів, що стосуються соціальних виплат, які можуть бути вирішені в письмовій формі краще, аніж усно. Він неодноразово зазначав, що у цій сфері національні органи мають право, враховуючи вимоги ефективності та економічності, відмовитися від слухання, оскільки систематичне проведення слухань може стати перешкодою для особливої ретельності, що вимагається у справах соціального забезпечення. (див. *Шулер-Зграгген*, § 58, і *Дорі*, § 41, обидва цитовані вище).

191. На відміну від цього, Суд визнав необхідним проведення слухання, наприклад:

(а) якщо існує потреба оцінити, чи фактично було встановлено факти доводами влади (див. *Малос проти Чеської Республіки* [ВП], № 33071/96, § 60, 12 липня 2001 року);

(б) якщо обставини вимагають від суду формування власного враження від сторін, що надають право, шляхом надання їм права пояснювати свою особисту ситуацію, від свого імені або через представника (див. вищезгадане рішення *Гьоч*, § 51; *Міллер*, наведений вище § 34 у справі, та *Андерссон проти Швеції*, № 17202/04, § 57, 7 грудня 2010 року);

(с) якщо суд має отримати роз'яснення щодо певних питань, зокрема, шляхом заслуховування (див. *Фредін проти Швеції* (№ 2), 23 лютого 1994 року, § 22, Серія А № 283-А, і *Ландевул проти Швеції*, № 38629/97, § 39, 12 листопада 2002 р.)»

76. Як свідчить практика Суду, обставини, які можуть виправдовувати відмову від усного слухання, в основному зводяться до характеру питань, які вирішуються компетентним національним судом, а не пов'язана з частотою виникнення таких ситуацій. Це не означає, що відмова провести усне слухання може бути виправдана лише в рідкісних випадках. Загальний принцип справедливості, закріплений у статті 6, як завжди, є ключовим фактором (див. вищезазначене вище

АЛТАЙ ПРОТИ ТУРЕЧЧИНИ (№ 2)

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Яни Токар, Андрія Цибулька

рішення у справі *Юссіла проти Фінляндії*, п. 42 і цитованих у ньому випадках). Нарешті, Суд раніше стверджував, що відсутність судового засідання в суді нижчого рівня юрисдикції може бути виправлено апеляційним судом доти, доки воно має юрисдикцію розглядати факти та право спору (див. *Рамош Нунеш де Карвальо е Са проти Португалії*, наведене вище, § 192 з подальшими посиланнями).

77. Нарешті, Суд визнає, що в контексті провадження розглядаючи контекст тюремного утримання можуть бути практичні та політичні причини для встановлення спрощених процедур для вирішення різних питань, які можуть виникнути перед відповідними органами. Суд також не виключає, що спрощена процедура може бути проведена за допомогою письмового провадження за умови, що вони дотримуються принципів справедливого судочинства, гарантованих відповідно до пункту 1 статті 6 Конвенції (див., *mutatis mutandis*, *Понка проти Естонії*, 64160/11, § 30, 8 листопада 2016 року). Проте, навіть за такою процедурою, сторони повинні мати принаймні можливість звернутися з клопотанням про проведення публічного розгляду, навіть якщо суд може, відмовивши у задоволенні такого клопотання, провести розгляд у закритому судовому засіданні (див., *mutatis mutandis*, *Мартіні проти Франції* [ВП], № 58675/00, § 42, ЄСПЛ 2006-VI).
78. Звертаючись до обставин цієї справи, Суд спочатку зауважує, що на будь-якій стадії національного провадження не було проведено жодного усного слухання. Відповідно до національного законодавства провадження у судових інстанціях та в подальшому у суді присяжних здійснювалося на підставі матеріалів справи, і ані заявник, ані обраний представник не могли бути присутніми на їхніх засіданнях. Отже, не є важливим те, що заявник не просив чітко провести розгляд, оскільки відповідні процесуальні правила не вимагали цього, за винятком дисциплінарних санкцій. Незважаючи на те, що Уряд стверджував, що заявник міг просити провести публічний розгляд в Едірнському суді, Суд не переконаний, що будь-яка така заява мала б хоч які-небудь перспективи успіху. У зв'язку з цим Уряд не представив приклад у подібному контексті, коли суд присяжних проводив усні слухання під час судового розгляду щодо рішення суду з питань виконання покарань. По-друге, відповідні правила, що стосуються процедури у цих видах

АЛТАЙ ПРОТИ ТУРЕЧЧИНИ (№ 2)

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Яни Токар, Андрія Цибулька

спорів в апеляційних судах, вказують на те, що питання про проведення слухання є питанням, що вирішується судами присяжних за власною ініціативою (див. пункт 26 вище). Іншими словами, заявник не міг просити провести слухання (на відміну від ситуації у *Дорі*, про яку йшлося вище, §§ 28 та 38). Таким чином, Суд вважає, що він не може розумно вважати, що він відмовився від свого права на усне слухання в Едірнському суді присяжних.

79. Беручи до уваги викладені вище міркування, Суд розглядатиме те, чи існували виняткові обставини, які обґрунтовували б відхилення усного розгляду справи щодо обмеження права заявника на конфіденційне спілкування з його адвокатом.
80. У зв'язку з цим Суд вважає важливим те, що заявникові не було надано можливості подати скарги на заяви адміністрації в'язниці у судовому провадженні суду з питань виконання покарань в Едірне. У зв'язку з цим рішення від 23 вересня 2005 року щодо обмеження права заявника на конфіденційні зустрічі зі своїм адвокатом було прийняте судом з питань виконання покарань в Едірне за відсутності змагального характеру, без отримання доводів заявника на свій захист. Нарешті, заперечення заявника на це рішення перед судом присяжних в Едірне також були визначені на підставі матеріалів справи без проведення слухання, навіть якщо заперечення заявника стосувалися фактичних і юридичних питань. Суд звертає увагу, зокрема, на твердження, подані заявником до апеляційного суду в Едірне, щодо характеру публікацій, надісланих його адвокатом, і передбачуваної практикою влади надання дозволу представникам ввезення невідомих предметів до засуджених заради зручності. Суд також зазначає, що суд присяжних мав повну юрисдикцію оцінювати факти і право справи і виносити остаточне рішення, скасовуючи рішення суду виконавчого провадження в Едірнському суді, якщо він дозволив заперечення заявника. На думку Суду, проведення судового засідання дозволило б суду сформулювати власне враження про достатню фактичну основу під час розгляду справи, а також про правові питання, порушені заявником.
81. З огляду на вищевикладене, Суд доходить висновку, що в обставинах цієї справи, а саме комбінований вплив відсутності змагального характеру провадження в суді з питань виконання покарань, серйозність обмежень, покладених на заявника за

АЛТАЙ ПРОТИ ТУРЕЧЧИНИ (№ 2)

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Яни Токар, Андрія Цибулька

результатами провадження та відсутність судового засідання у Суді з питань виконання покарань або на етапі заперечення перед судом присяжних означало, що справа заявника не була розглянута відповідно до вимог пункту 1 статті 6 Конвенції.

З огляду на вищевикладене, Суд вважає, що було допущено порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

82. Відповідно, немає необхідності розглядати дві залишені скарги відповідно до пункту 1 статті 6 Конвенції, а саме: не повідомляти про заяву адміністрації в'язниці та прохання прокурора заявникові та нібито відсутність відповідних і достатніх обґрунтувань в Едірнському рішенні суду з питань виконання покарань (див., *Рамош Нунеш де Карвальо е Са*, цитований вище, § 214).

III. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

83. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію.»

84. Заявник вимагав 100 000 євро (EUR) за моральну шкоду. Він також вимагав 3 960 євро за судові витрати (судові витрати в розмірі 2 960 євро, поштові витрати та інші витрати у розмірі 1020). На підтримку свого позову про адвокатську винагороду, заявник посилався лише на шкалу комісій Стамбульської асоціації адвокатів.
85. Уряд заперечував ці вимоги, вважаючи їх необґрунтованими та надмірними.
86. Вирішуючи на засадах справедливості, Суд присуджує заявникові 2000 євро відшкодування моральної шкоди.
87. Що стосується судових та інших витрат, Суд зауважує, що для того, щоб останні були включені до рішення згідно зі статтею 41 Конвенції, необхідно встановити, що вони були фактично та обов'язково понесені та обґрунтовані щодо розміру (див., *Ніколова проти Болгарії* [ВП], № 31195/96, § 79, ЄСПЛ 1999-II). Суд вимагає деталізовані векселі та рахунки-фактури, які є достатньо деталізованими, щоб визначити, якою мірою ці вимоги були виконані (див. *Ізеттін Доган та інші проти*

АЛТАЙ ПРОТИ ТУРЕЧЧИНИ (№ 2)

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Яни Токар, Андрія Цибулька

Туреччини [ВП], № 62649/10, § 192, 26 квітня 2016 р.). Відповідно до пунктів 2 і 3 правила 60 Регламенту Суду, всі вимоги щодо справедливої сатисфакції повинні бути подані разом з будь-якими відповідними підтверджуючими документами, а невиконання цього може призвести до відхилення позову повністю або частково.

88. У цій справі Суд зазначає, що клопотання заявника не супроводжується жодними підтверджуючими документами. Отже, Суд відхиляє вимогу заявника щодо судових витрат.
89. Суд вважає за доцільне призначити пеню на підставі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, до якої мають бути додані три відсотки.

З ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* заяву прийнятною;
2. *Постановляє*, що було порушення статті 8 Конвенції;
3. *Постановляє*, що було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції у зв'язку з відсутністю слухання у справі про заявника;
4. *Постановляє*
 - а. що держава-відповідач має виплатити заявнику протягом трьох місяців з дня, коли рішення стане остаточним відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, 2000 євро (дві тисячі євро) плюс будь-який податок, який може бути сплачений стосовно моральної шкоди, при конвертації у валюту держави-відповідача за курсом, що застосовується на дату розрахунку;
 - б. із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на вищезазначену суму нараховуватиметься простий відсоток (simple interest) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;
5. *Відхиляє* решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою і повідомлено письмово 9 квітня 2019 року відповідно до пунктів 2 і 3 Правила 77 Регламенту Суду.

Стенлі Нейсміт
Секретар

Роберт Спано
Голова